Tanulmány
2023-2026
Fenntartási időszak

A „Helyi identitás és kohézió erősítése Tata és környéke borvidékén” című, TOP-5.3.1-16-KO1-2017-00002 azonosítószámú projekt alap célkitűzése az aktív közösségek létrejötte, az egységes kohézió a településeken és a településeke kívül, valamint a helyi identitás erősödése. A kistelepülési és peremvidéki közösségekben a lakossági aktivizálás nem csupán kulturális vagy kényelmi szempont, hanem a területi megtartóerő, a lokális identitás és az önszervező kapacitások elengedhetetlen előfeltétele. A projekt nem kívülről rákényszerített, mesterséges programstruktúrát kínált, hanem a helyi társadalom belső erőforrásaira, rejtett tartalékaira építve hozott létre fenntartható közösségi energiákat.
A passzív lakossági jelenlét aktív önszerveződéssé és helyi felelősségvállalássá alakult át. A részvételi, lakossági fórumok a konzorciumi településeken nem formális tájékoztatóként működtek, hanem a közös gondolkodás és problémafeltárás strukturált felületeivé váltak. A fizikai terek és közösségi ligetek szépítése, rendben tartása, a szemétszedés nagyon sok lakosnak a szívügyévé vált igény alakult ki a rendszeres, évenkénti tevékenységre.

Agostyánban a Tündérkert esetében a szűkös anyagi keretek ellenére a helyszín azért vált önfenntartóvá, mert a Tűzoltó Egyesület és az újonnan megalakult Agostyánért Egyesület saját rendezvényi térként kezdte használni, míg Tata városa a fűnyírás rendszeres átvállalásával intézményesített partnerséget vállalt.
Hasonló társadalmi átalakulás figyelhető meg Dunaalmáson a „Saláta-búcsú” példáján keresztül: a korábban tisztán egyházi, felekezeti ünnep felekezetfüggetlen, a teljes lakosságot integráló közösségi tradícióvá alakult át. E közösségi megtartóerő stabilitását igazolja, hogy a pandémiás korlátozások (2021-ben előre csomagolt saláta osztása) sem tudták megtörni a folyamatot; a rendezvény a katolikus templom előtti közösségi térben maradt fenn és fejlődött tovább. Ezzel párhuzamosan a nemzetiségi (sváb) és borászati hagyományőrző műhelyek, dalostalálkozók a kulturális gyökerek felvállalásán keresztül mélyítették el az egyéni és közösségi elköteleződést, közvetlen hidat építve a generációk között.

A projekt cselekvési struktúrája négy fő beavatkozási pillérre épült, amelyek egymást erősítve biztosították a lakosság széles körű bevonását és a fejlesztési indikátor-fenntarthatóságot:

- **Részvételi lakossági fórumok és közösségi beszélgetések:** A döntéshozatali és tervezési folyamatok demokratizálásának eszközei, amelyek biztosították, hogy a projekttevékenységek a valódi helyi igényekből táplálkozzanak.
- **Önkéntes közösségi építkezések és akciók:** Fizikai térformálás és környezetszépítés (például az agostyáni Tündérkert gondozása, a dunaalmási Pihenő-tó melletti Platán-liget és éger fasor elültetése, a kerékpárút menti fásítás, vagy a Virágos Agostyán utcafront-szépítési akciói, fa ültetés Szomódon).

- **Hagyományőrző műhelyek és identitáserősítő rendezvények:** A nemzetiségi kultúra, a borászati szaktudás és a helyi örökség átadását szolgáló alkalmak (például a baji szakmai bemutatók, metszési workshopok, neszmélyi Neszmecsere, a Baji Sváb Dalostalálkozó, a dunaszentmiklósi kézműves mesedélutánok).
- **Információs és kommunikációs kezdeményezések:** A helyi nyilvánosság újjáélesztése (pl. az Agostyáni Hírlevél/Hírek kiadása és az online helytörténeti adatgyűjtések), amelyek a közösségi tudat és a tájékoztatás elsődleges csatornáiként szolgáltak.

A projekt során elért számszerűsíthető eredmények és mutatószámok hűen tükrözik a beavatkozások mélységét és területi kiterjedtségét

Bevont települések száma és köre | 6 település | Agostyán, Baj, Dunaalmás, Dunaszentmiklós, Neszmély, Szomód ||
Megvalósított önálló programfolyamatok | 51 programfolyamat | Településenként eltérő, de egymást kiegészítő tematikus folyamatok || **Lakossági fórumok száma** | 100+ lakossági fórum | Rendszeres, strukturált részvételi alkalmak a tervezés és megvalósítás során ||
Együttműködő civil szervezetek | Több mint 15–20 civil szervezet | Egyesületek, alapítványok, önkéntes formációk és egyházi kisközösségek || **Elért lakosság nagyságrendje** | Ezres nagyságrend | Közvetlen és közvetett lakossági elérés a térségben ||
Befektetett társadalmi munka | Többszáz óra | Lakossági önkéntes munka a parkosításban, fásításban és rendezvényszervezésben ||
Újonnan megalakult civil szerveződések: 4 újonnan létrejött kulcsszervezet Agostyánért Egyesület, Dunaszentmiklósi Borbarátok Egyesülete / Weinrebe, Hídverő Tánccsoport, Agostyáni Énekkar.

A sikeres aktivizálás közvetlenül arra a módszertani alapkőre épült, amelyet a közösségi tervezés során a Helyi Cselekvési Terv (HCST) tudatos, részvételi megalapozása jelentett.
A Helyi Cselekvési Terv (HCST) nem adminisztratív kötelezettségként, hanem a helyi társadalom valós szükségleteire válaszoló, strukturált iránytűként funkcionált.

A TOP-5.3.1-16-KO1-2017-00002 projekt igazolta, hogy a tartós területi eredmények elengedhetetlen előfeltétele a módszertanilag megalapozott közösségi tervezés. A közösségi beszélgetések és az átfogó igényfelmérés nem csupán adatokat gyűjtött, hanem valódi elköteleződést és helyi tulajdonosi szemléletet generált. A lakosok és civil szereplők felismerése, hogy javaslataik beépülnek a cselekvési tervekbe, a megvalósítás fázisában a passzív kedvezményezetti pozícióból a saját projektjük aktív megvalósítóivá emelte őket.
A tervezési fázisban a közösségfejlesztők által irányított beszélgetések biztosították, hogy a felszínre kerüljenek a települések valós, mindennapi hiányosságai és belső erőforrásai. Az igényfelmérés során alkalmazott módszertan lehetőséget teremtett a különféle érdekcsoportok – fiatalok, szépkorúak, civil szervezetek, helyi borászok és önkormányzati szereplők – közötti strukturált párbeszédre, ami alapvető feltétele volt a lokális érdekellentétek feloldásának és a közös stratégiai célok kijelölésének.

Rejtett problémák felszínre hozása és lokális identitás

- **Hiányzó érdekképviselet és strukturális együttműködés megteremtése:** Agostyán esetében – a korábbi önállóság és települési szintű érdekképviselet megszűnését követően – égető szükség mutatkozott egy olyan szervezettségre, amely képes a városvezetéssel (Tata) és a helyi képviselővel való rendszeres, strukturált együttműködésre.
- **Kulturális és nyelvi örökség kopásának megállítása, helytörténeti értékmentés:** A borvidéki szövetben több településen is veszélybe került a sváb identitás, a feledésbe merülő imák, mesék, tradicionális ének- és tánckultúra. A közösségi tervezés reakciójaként jött létre a Baji Sváb Dalostalálkozó, a Svábbál, a Sváb ízek fesztiválja, valamint az Agostyáni Énekkar. Ezzel párhuzamosan Agostyánban a helyi identitás megerősítését szolgálta Dr. Zágon József katolikus pap emlék tablójának a kialakítása, amely a helyi történelem tárgyi és szellemi emlékeit mentette át a jövő nemzedékek számára. Dunaalmáson elkészítették az „I love Dunaalmás" című, a helyi lakosok sok munkájával összeállított történeti kiadványt. Az Agostyáni mesedélutánok a legkisebbeknek adott múltbéli, sváb identitásra mutató játékos tudást.
- **Generációs elhidegülés áthidalása:** A tervezés rávilágított az idősebb és fiatalabb generációk közötti kapcsolatok lazulására. Ezt orvosolta a kifejezetten Baji kezdeményezésként elindított **Mester-klub**, ahol a tapasztalt borászok pincemunkák során adták át tudásukat a fiataloknak, a dunaszentmiklósi Weinrebe Boregyesület által szervezett generációs bortúrák, horgászversenyek, kerékpártúrák és a fiatal családoknak szóló Mesedélutánok, valamint az agostyáni Tündérkert oktató-nevelő programjai. Minden korosztálynak tartalmas programot adott a neszmélyi Kockás kötény fesztivál, a Hídverő napok, a karácsonyi közös fa állítás.

A közösségi tervezés során elért legnagyobb eredmény így nem maga a statikus fejlesztési dokumentum volt, hanem a lakosságban és a civil szereplőkben kialakult helyi tulajdonosi szemlélet, amely a finanszírozási fázis lezárultával a programok önfenntartásának egyetlen valódi garanciájává vált.

A területi közösségfejlesztési beavatkozások valódi próbatétele a projekt-utóélet, azaz a fenntarthatósági fázis (2023–2026).

Míg számos fejlesztési program elakad a támogatási keret megszűnésével, a TOP-5.3.1-16-KO1-2017-00002 projekt általánosítható értéke abban rejlik, hogy a kezdeményezések döntő többsége a fizikai zárást követően is szervesen folytatódott.

Azok a programok váltak önfenntartóvá, amelyek magas fokú humánkapacitás-beágyazottsággal rendelkeztek, szervesen beépültek a települések éves ünnep- és szokásrendjébe, vagy amelyek szervezési és koordinációs feladatait újonnan alakult, illetve megerősödött civil szervezetek vették át. A külső pénzügyi ösztönzőket felváltotta a belső közösségi igény.

Települési jó gyakorlatok és tovább élő programfolyamatok (2023–2026):

Agostyán

- **Virágos Agostyán:** Évente kétszeri virágpalánta-osztás a lakosok között, amely a csökkenő palántaszám ellenére is kiemelkedően népszerű maradt. A lakosok saját erőforrással és önkéntes munkával egészítették ki a hiányzó kereteket; a közösségi terek, utcák és a templomkert rendbetétele az ünnepek előtt rendszeressé vált. 2024-ben a közösségi összefogás eredményeként az utcai karácsonyi díszkivilágítás új lámpafüzérrel bővült.
- **Tündérkert:** Bár a szűkös anyagi keretek miatt a fizikai bővítés elmaradt, a terület a faluházi programok, gyereknapi sport-, ügyességi és lovas rendezvények kedvelt helyszínévé vált. A Tűzoltó Egyesület és az Agostyánért Egyesület saját rendezvényi térként használja a területet, míg Tata városa a fűnyírás rendszeres átvállalásával biztosítja a fenntartást.
- **Sváb ízek fesztiválja:** A pályázati időszakban megalakult Agostyánért Egyesület szervezésében a Gombafesztivál idején elindított új rendezvény 2023–2025 között is töretlen népszerűséggel zajlott le.
- **Agostyáni Búcsú és jótékonysági vásár:** A búcsúhoz társult szomszédsági vásár helyi jótékonysági eseménnyé alakult át, ahol a lakosok és a környékbeli kézművesek a helyi óvodát vagy más civil szervezetet támogatják a csökkenő anyagi források ellenére is.
- **Borbemutató és borverseny:** A helyi gazdák tavaszi/márciusi borkóstolóval egybekötött borversenye a projekt zárása után is a szőlőművelők kedvelt, önállóan szervezett eseménye maradt.
- **Agostyáni Énekkar:** A projekt során alakult énekkar a környező települések sváb hagyományőrző rendezvényein rendszeresen fellép.
- **Médiainfrastruktúra és tájékoztatás:** A tájékoztatás és a helyi nyilvánosság terén strukturális kihívást jelentett, hogy a tatai városi újság megszűnésével párhuzamosan az Agostyáni Hírek/Hírlevél megjelenése is szünetel, rávilágítva a kistelepülési médiainfrastruktúra sérülékenységére külső intézményi változások esetén.

Baj

- **Svábbál:** A januári svábbál stabil tradícióvá vált, ahol a nemzetiségi táncok és viseletek megcsodálása mellett a helyi borászatok termékei és a hagyományos ételek állnak a középpontban.
- **Mester-klub és pincészeti tudásátadás:** A baji pincészetek tavaszi metszési bemutatói és szakmai alkalmai a generációs váltást szolgálják. A 2023–2024-es adatok alapján a fiatal borászok aktív bevonásával és a staféta átvételével sikerült elérni a régi és az új lakosok közötti integrációt. A folyamat szerves része a települési borverseny és bál.
- **Ünnepi szokáskör és kulturális események:** A májusfa állítás (zenés programmal), a Szent Orbán-napi litánia és bál, a Baji Búcsú körmenete és zenés rendezvénye, a júniusi Falunap és főzőversenyek, valamint az áprilisi Sváb Dalostalálkozó (gyermek, felnőtt és nyugdíjas csoportok részvételével) mind a helyi amatőr művészeti csoportok közösséggé kovácsolódását szolgálják.

- **Baji Bornapok:** Az augusztus közepén megrendezett gasztronómiai és borkultúra-népszerűsítő esemény komoly térségi ismertségre tett szert.
- **Adventi ünnepkör:** Hangverseny, énekes műsor, kézműves vásár és borkóstoló várja a lakosokat a fiatal borászok bevonásával.

Dunaalmás

- **Saláta-búcsú:** Nepomuki Szent János ünnepéhez kapcsolódva, felekezetfüggetlen közösségi hagyománnyá vált, amely a pandémiás korlátozások feloldása után ismét teljes közösségi jelenléttel valósult meg a katolikus templom előtt.
- **I LOVE Dunaalmás és közösségi ligetek:** A néhai strandforrásból táplálkozó Pihenő-tó környezetében sétapark, pavilon és játszótér létesült. A fásítási akciók során kialakított Platán-liget, az éger fasor, valamint a kerékpárút melletti fásítás gondozása többszáz lakossági önkéntes munkaóra befektetésével folytatódott, ahol a fát ültetők emléktáblákkal jelölhették meg saját fáikat.
- **Őszi Ízek Fesztiválja:** A fesztivál keretében virághagyma-nyereményjátékot szerveztek, ahol a nyertes lakosok a következő év tavaszán fényképekkel dokumentálták a virágzást, elkötelezetté válva a településképi értékteremtés iránt.
- **Dunaalmás története kiadvány és Öregdiák Találkozó:** A Dunaalmás Barátainak Köre Egyesület által szervezett találkozó digitális fotó-, hang- és helytörténeti gyűjtéssel egészült ki az online térben. A lakosok által felajánlott családi gyűjteményeket a levéltár segítségével kategorizálták. A nyomdai költségek drasztikus emelkedése miatt a kiadvány szerkezeti/formátumbeli újratervezésen ment keresztül, megmutatva a válságálló közösségi tervezés mintáját.
- **Szüreti felvonulás és bormustra:** A Dunaalmás Barátainak Köre és a Hegyközség együttműködésében a művelődési házi bormustrákon túl kihelyezett szőlőültetvényi bemutatókat és workshopokat tartanak az érdeklődő fiataloknak.
- **Civil Piknik és humán infrastruktúra:** A települési közösségi színtér *főállású közművelődési munkatársának* és a projektben dolgozó közösségfejlesztőnek az összehangolt munkája olyan erős önkéntes bázist hozott létre, amely a *Civil Pikniket* (2024-ben már 3. alkalommal) teljesen önálló, alulról szerveződő civil kezdeményezésként tudta megvalósítani.

Dunaszentmiklós

- **Szent Orbán-nap és Bortúrák:** A Dunaszentmiklósi Weinrebe Boregyesület (Dunaszentmiklósi Borbarátok Egyesülete) szervezésében a Bokor-dűlőben tartott Szent Orbán-nap, valamint az évenkénti bortúrák jelentik a borkultúra alappilléreit. A szakmai tanulmányutak pontos vonala: 2023-ban a baji pincesorra, 2024-ben pedig a Soproni borvidékre szervezett kirándulást az egyesület.
- **Mesedélutánok és Fórumok:** A fiatal családokat összekovácsoló ünnepi kézműves alkalmak, valamint az évenkénti lakossági fórumok továbbra is biztosítják a folyamatos párbeszédet.
- **A kerékpártúrák, a horgászverseny, szemétszedés** önszerveződő csoportok, lakosok szervezésében folytatódnak tovább.

Neszmély

- **Lakossági Fórumok:** A lakossági fórumok évenkénti megtartása segíti a település lakóit az aktuális problémák, feladatok megbeszélésére.
- **A Kockás kötény fesztivál és a Hídverő napok** jó közösségi megmozdulások, segítik a generációk közötti szakadékok megszűntetését, igazi családi rendezvény, közelebb hozza a generációkat egymáshoz.
- **Az Ívó-napi Nyitott Pincék** és az őszi Újbor kóstoló hasznos tudásátadás színterévé vált, a jó hangulatú együttlét mellett. Összehozta a település újonnan betelepülő lakosait a régiekkel, segítve az integrációjukat, amint a **Márton-napi borkóstolók és a Neszmecsere** program is.
- Hagyományos eseménnyé vált adventben a **Fa állítás**, ahol minden generáció tagjai találkozhattak**.**

Szomód

- **Szomód emlékei és a Filmklub** hozzájárult a település identitásának az erősítéséhez, a lakosság kötödéséhez a településhez, egymáshoz, a múltjukhoz.
- **Klikkelj Nagyi** az egyik legnépszerűbb rendezvényként minden évben nagy sikernek számított az idősebbek körében. Sajnos közösségi ház, illetve hely hiányában ez a program egyenlőre nem folytatódott.
- **Ültess fát, Levendula-nap, Tegyük szebbé környezetünket** programok önszerveződésben találták meg a felelős lakosokat, akiknek szívügyükké vált a település kinézete.
- **A Pince túrák** hatékonyan erősítették meg a lakosok és a szomszédos települések lakosai közötti kommunikációt és közvetlen szolidaritást, erősítve az integrált borvidéki identitást.

A projekteredmények fenntarthatósági fázisban mutatott tovább élése a szűkülő anyagi erőforrások ellenére az alábbi három fő pillérre támaszkodik:

1. **Beépült szokásrend (Szociális tőkeakkumuláció):** A programok beépültek a települések éves kalendáriumába, így a lakosság elvárja és sajátjának tekinti azok megrendezését.
2. **Cselekvő civil bázis (Intézményi adaptációs képesség):** A projekt során megalakult és megerősödött egyesületek (pl. Agostyánért Egyesület, Weinrebe Boregyesület, Dunaalmás Barátainak Köre) felkészülten vették át a szervezési és koordinációs feladatokat.
3. **Önkormányzati és közművelődési humán infrastruktúra (Humánkapacitás-beágyazottság):** A települési közösségi színterek és főállású közművelődési munkatársak (különösen Dunaalmás példáján keresztül) szakmai hátteret biztosítanak az önkéntes bázis folyamatos működtetéséhez. A kistelepülési szintű fenntarthatósági sikerek ugyanakkor nem elszigetelten működtek, hanem a konzorciumi szinten kiépült borvidéki hálózat és tudásmegosztás adta meg hozzájuk a térségi megtartóerőt és szakmai hátteret.

A konzorciumi együttműködés tapasztalatai

A TOP-5.3.1-16-KO1-2017-00002 projekt egyik legfőbb szakpolitikai hozadéka a konzorciumi együttműködés, mint térségszervezési modell sikeres alkalmazása volt. A korábbi évekre jellemző rivalizálást felváltotta az egymást erősítő, hálózatos együttműködés. A partnertelepülések felismerték, hogy a szomszédos közösségek sikerei és turisztikai-kulturális vonzereje nem elvonja, hanem növeli a teljes Neszmélyi borvidék térségi megtartóerő-kapacitását.

A baji, neszmélyi, szomódi és dunaszentmiklósi borászok szakmai tapasztalatcseréi (például a dunaszentmiklósi borbarátok baji pincelátogatása), a közös borversenyek, valamint a közösségfejlesztői szakértelem és közművelődési humánerőforrások megosztása mind a hálózatos működést erősítették. Az egyes településeken bevált jó gyakorlatok – mint a dunaalmási fásítási mintázat, a dunaszentmiklósi fiatal családokat megszólító mesedélutánok vagy az agostyáni jótékonysági búcsú koncepciója – átvehető modellként szolgáltak a konzorciumi partnerek számára.

A borászati kultúra és a nemzetiségi/helyi hagyományőrzés olyan „közös nevezőként" működött, amely szervesen kötötte össze a konzorciumban részt vevő 6 települést (Agostyán, Baj, Dunaalmás, Dunaszentmiklós, Neszmély, Szomód). A szőlőműveléshez, a bortermeléshez és a gasztronómiához kapcsolódó rendezvények (bornapok, bormustrák, Szent Orbán-napi litániák, svábbálok) egységes borvidéki arculatot és identitástudatot

A TOP-5.3.1-16-KO1-2017-00002 projekt ex-post értékelésének módszertani és szervezési tapasztalatai alapján az alábbi közvetlen stratégiai ajánlások fogalmazhatók meg a jövőbeli területi közösségfejlesztési konstrukciók (pl. TOP Plusz / TOP Plusz-3.1.3) tervezői és megvalósítói számára:

- **Részvételi tervezés módszertani garanciái:** A Helyi Cselekvési Tervek (HCST) megalapozásakor elengedhetetlen az alulról építkező igényfelmérés kötelezővé tétele, amely a látens társadalmi problémák (pl. hiányzó érdekképviselet, generációs elhidegülés) azonosítására fókuszál.
- **Civil szerveződések támogatása a projektciklus alatt:** A fenntarthatóság kulcsa a civil szervezetek (egyesületek) megalakulásának és megerősödésének ösztönzése a támogatási időszakban, azért hogy a projektzárás után legyen felkészült civil gazdája a folyamatoknak.

A TOP-5.3.1-16-KO1-2017-00002 azonosítószámú projekt eredményei igazolják, hogy a tudatosan megtervezett, részvételi alapon szervezett és konzorciumi keretbe ágyazott közösségfejlesztés képes tartós, a támogatási ciklusokon átívelő társadalmi tőkeépítésre Tata és környéke borvidékén, mintaszerű modellként szolgálva a hazai területi fejlesztési gyakorlatok számára.

Tata, 2026. szeptember 28.

projekt szakmai vezetője